

Non formal and Informal education needs of the Learners in Pattani Province

Muttafa La-Hay

M.Ed. (Education for Sustainable Development), Graduate Student

Department of Education, Faculty of Education

Prince of Songkla University, Pattani Campus

Sakkarin Chonpracha

Ed.D. (Adult Education), Assistant Professor

Department of Education, Faculty of Education

Prince of Songkla University, Pattani Campus

Niwate Arunberkfa

Ph.D. (Development Studies), Assistant Professor

Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities

Prince of Songkla University, Pattani Campus

Abstract

The objective of this research was to study the learners' needs of Non formal and Informal education in Pattani Province, including, the basic education level of non-formal education, continuing education, and informal education. The samples were 393 learners who were fifteen years old and above from non-formal education and informal education in Pattani province, selected proportionally from the number of district in Pattani province by using cookies sampling and complex random sampling methodology. After that, determined the samples size by using the Yamane formula and divided learners by using stratified random sampling. The research instruments used were questionnaires for non formal and informal education needs of learner in Pattani province. The data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test.

The research revealed that (1) Male and female learners in non-formal and informal education had needs differently significant at the 0.1 level. The average female needs were higher than male. (2) To consider individually, the learners' needs in basic education level of Non-Formal Education, continuing education, and informal education were dissimilarity significant at the 0.1 level.

Keywords: Needs, Non Formal and Informal Education, Learners in Pattani Province

ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี

มุตตาฟา ล่าเห

ศษ.ม. (การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน), นักศึกษาปริญญาโท

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ศักรินทร์ ชนประชา

กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า

Ph.D. (Development Studies), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ด้านการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้เรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดปัตตานี ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 393 คน แล้วทำการการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ตามสัดส่วนจำนวนอำเภอของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี โดยใช้การสุ่มสุ่มสุ่ม และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามระดับความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้สถิติ t-test ใช้การประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่าเพศชาย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ด้านการศึกษาต่อเนื่อง และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนมีความต้องการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ความต้องการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี

บทนำ

ความรู้เป็นสิ่งที่มีค่าเป็นอย่างมากสำหรับทุก ๆ คน เพราะหากใครมีความรู้มากก็มักจะได้เปรียบในทุก ๆ เรื่อง เราจึงจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านวิชาสามัญ ความรู้ทางด้านวิชาการ หรือความรู้ทางด้านศาสนา ซึ่งความรู้ในทางด้านสามัญนั้น มีมากมายหลายแขนงวิชา และวิชาเหล่านี้จะทำให้เท่าทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองและเท่าทันกับสิ่งที่โลกได้มีการพัฒนาไป (อัครอฟ, 2559) ดังนั้นการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อบุคคล สังคม ประเทศชาติ และต่อโลกเป็นอย่างยิ่ง อาจจะกล่าวได้ว่า “ตราบใดที่โลกยังมีมนุษย์ ไม่สิ้นสุดการศึกษาต้องอาศัย” เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์ที่อาศัยอยู่บนโลกจะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาดน เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแล้ว สังคมและประเทศชาติรวมทั้งโลกด้วยกันก็จะได้รับการพัฒนาต่อไป (พระมหาอริยะธรรมโม, 2559) ทั้งนี้ สถาบัน กศน.ภาคกลาง (2555) ได้กล่าวว่าการสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น จะต้องประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาในระดับท้องถิ่น 2) พัฒนาและเปิดโอกาสให้กับประชาชน และชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั่วไป 3) พัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้าน 4) การปรับปรุงและผลักดันกฎระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาตรการภาษีที่เกี่ยวข้อง ให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

การศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งหมายถึงการที่มนุษย์นั้นพยายามที่จะค้นหาวิธีต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่มีแบบแผนเพื่อจะนำพาชีวิตตนเองไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา ฉะนั้นการศึกษาถือว่าเป็นหลักการพัฒนาที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งนี้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้วางแนวทางการพัฒนาประเทศโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทาง โดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อพัฒนาประเทศสู่ความก้าวหน้าในทุกมิติ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

มาตรา 10 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” โดยที่การศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นควรเป็นร้อยละ 100 แต่จากสภาพจริงของการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า จังหวัดที่มีอัตราการเข้าเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในเกณฑ์ “ดีมาก : มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 97.50” (ปัทมา คำภาศรี, 2557) ซึ่งปัจจุบันมีประชากรจำนวนมากของประเทศ ที่ขาดโอกาสทางการศึกษามีจำนวนมากถึงร้อยละ 35 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ ผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้เป็นประชาชนวัยแรงงานที่ด้อยทักษะ ดังนั้นประชากรเหล่านี้ควรจะต้องได้รับการประกันโอกาสทางการศึกษาด้วยความเป็นธรรม (ประเสริฐ บุญเรือง, 2555) ซึ่งรัฐบาลไทยก็ได้ให้ความสำคัญในเรื่องที่เกี่ยวกับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นในนโยบายด้านการศึกษา ซึ่งระบุว่า “รัฐบาลมุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษากระจายโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย โดยคำนึงถึงการสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชากรทุกกลุ่ม ซึ่งรวมถึงผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้บกพร่องทางกายและการเรียนรู้ รวมทั้งชนกลุ่มน้อย โดยส่งเสริมการให้ความรู้ตั้งแต่ในครรภ์มารดาถึงแรกเกิดให้ได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพทั้งแม่และเด็ก สนับสนุนการจัดการศึกษาตามวัยและพัฒนาการอย่างมีคุณภาพตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดให้มีการเทียบโอนวุฒิการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่นกลุ่มแม่บ้าน จัดให้มีระบบสะสมผลการศึกษาและการเทียบโอนเพื่อขยายโอกาสให้กว้างขวางและลดปัญหาค้นหาจากกระบวนการศึกษา” (สำนักนโยบายความร่วมมือกับต่างประเทศ, 2556)

จังหวัดปัตตานีเป็นหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนใต้ ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดสงขลา จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ซึ่งจังหวัดปัตตานีมีประชากรทั้งสิ้น 686,186 คน เป็นชาย 339,872 คน เป็นหญิง 346,314 คน (สำนักงานจังหวัดปัตตานี, 2558) ซึ่ง ราเมศ พรหมเย็น (2560) กล่าวต่อสื่อมวลชนในพิธีเปิดอุทยานการเรียนรู้ปัตตานีอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีอย่างเป็นทางการว่า การจัดตั้งอุทยานการเรียนรู้ปัตตานีเกิดขึ้น เพราะสถานการณ์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เด็กขาดโอกาสอย่างมาก

ในเรื่องการอ่านและการเรียนรู้ รวมทั้ง ศรัสมภพ จิตรภิมย์ศรี, เชาวเลิศ ล้อมลุ่ม และสวัสดิ์ ไหลภาภรณ์ (2555) ได้ศึกษาภูมิหลังการศึกษาของจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ภูมิหลังการศึกษาคนส่วนใหญ่ยังจบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา ร้อยละ 44 ขึ้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 21 มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 20 ส่วนปริญญาตรี ประมาณร้อยละ 5 เท่านั้น สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ข้อมูลใน ส่วนของโครงสร้างอาชีพของคนในพื้นที่ซึ่งสะท้อนมาจาก กลุ่มตัวอย่าง ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพด้านเกษตรกรรม ปศุสัตว์และประมงประมาณร้อยละ 57 ข้อมูลด้านอาชีพ ก็แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าในส่วนของการขนาดทางเศรษฐกิจ สัดส่วนของมูลค่าการผลิตทางเศรษฐกิจสาขานอกภาค เกษตรจะมีขนาดใหญ่กว่าภาคเกษตรกรรม แต่แรงงาน ภาคเกษตรกรรมยังเป็นคนส่วนใหญ่และมีจำนวนมากกว่า สำนักงาน กศน.จังหวัดปัตตานี (2554) พบว่าปัญหา การศึกษาของ กศน.จังหวัดปัตตานี มีหลายประการ เช่น 1. ในการสำรวจข้อมูลต้องใช้เวลาเนื่องจากจำนวนหมู่บ้าน มีเยอะ 2. ในการลงพื้นที่บางที่ต้องมีเพื่อนในการทำงาน เพื่อความปลอดภัยของตนเอง 3. ศูนย์ กศน.ตำบลมี สถานที่คับแคบ ไม่ปลอดภัยและยังขาดสื่อทุกชนิดในการให้บริการ 4. กลุ่มเป้าหมายไม่เห็นความสำคัญใน

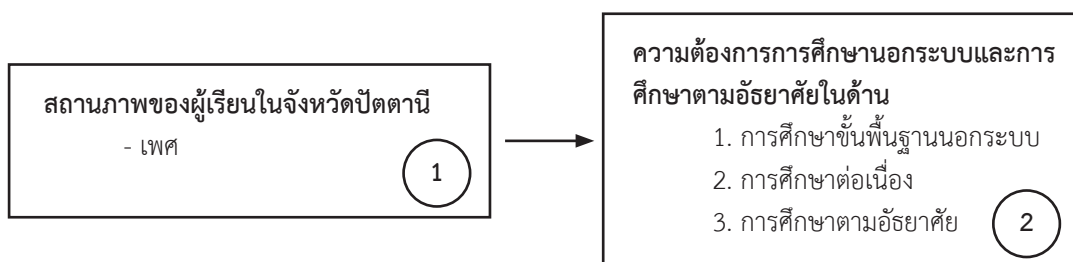
การประชาสัมพันธ์งาน กศน. 5. กลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา 6. ครูต้องรับผิดชอบ นักศึกษาทั้ง 2 หลักสูตรทำให้มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเลยต้องการที่จะศึกษาความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี แล้วนำมาเปรียบเทียบความต้องการของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำมากำหนดแนวทางในการปฏิบัติ และวางแผนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ด้านการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี

กรอบแนวทางในการดำเนินงาน

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวทางในการดำเนินงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความต้องการ หมายถึง ทศนคติแรงจูงใจของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี ที่มีต่อการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใน 3 ด้าน คือด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ด้านการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย

2. การศึกษานอกระบบ หมายถึง การจัดกิจกรรม

การศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการฝึกอบรมผู้เรียนในหลักสูตรระยะสั้น การได้ศึกษาดูงาน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ ตามความจำเป็น และความต้องการของผู้เรียน

3. การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดบริการ

แหล่งการเรียนรู้ สื่อ และเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล และชุมชน ซึ่งจำแนกได้ 3 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร

4. ผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี หมายถึง ผู้ที่เป็นนักเรียนของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดปัตตานี ตามรายชื่อในทะเบียนรายงานจำนวนนักเรียนลงทะเบียน ภาคเรียนที่ 1/2559

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดปัตตานี ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 23,168 คน เป็นเพศชาย จำนวน 15,850 คน และเพศหญิง จำนวน 7,318 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดปัตตานี ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane 1967: 87) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 393 คน แล้วทำการการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) ตามสัดส่วนจำนวนอำเภอของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี โดยใช้การสุ่มคูกัก (ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2544) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างขึ้นและปรับปรุงโดยการศึกษาหลักการทฤษฎี และแนวคิดจากตำรา เอกสาร วารสาร และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นำร่างแบบสอบถามการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานีฉบับที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม นำร่างแบบสอบถามการศึกษานอกระบบและการศึกษา

ตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานีฉบับร่างไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) นำแบบสอบถามความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานีฉบับร่างไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้เรียนในจังหวัดปัตตานีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานีฉบับร่างทั้งฉบับด้วยค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค (α - Cronbach's Alpha Coefficient) เป็นการวัดคุณภาพความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามว่าแต่ละข้อคำถามสอดคล้องกันหรือไม่ เป็นการวัดการสอดคล้องภายใน (Internal consistency) โดยผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นต้องมีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป (ธีรวิทย์ เอกะกุล 2550 : 183) ได้ความเชื่อมั่นที่ 0.97 นำแบบสอบถามที่ผ่านการใช้กับกลุ่มทดลอง และตรวจคุณภาพเครื่องมือเสร็จสมบูรณ์แล้ว ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ รายด้าน และรวมทุกด้าน โดยใช้เกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์ 2550 : 69)

2. เปรียบเทียบความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี จำแนกเพศ โดยใช้สถิติทดสอบค่าเค-แนน (t-test) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นอิสระจากกัน พร้อมหาผลการทดสอบพบว่ามีความสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี” ผลสรุปการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ เพศ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แสดงผลดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ เพศ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และ หาค่าร้อยละ

สถานภาพประชาชน	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	271	69.00
	หญิง	122	31.00
รวม		393	100.00

จากตาราง 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 393 คน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิสระได้ผลดังนี้ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 69.0

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี

ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานีรายด้าน คือ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ด้านการศึกษาต่อเนื่อง ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย แสดงผลดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี รายด้าน

ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ	3.90	0.95	มาก
ด้านการศึกษาต่อเนื่อง	3.94	0.79	มาก
ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.92	0.81	มาก
รวม	3.92	0.85	มาก

จากตาราง 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานีโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$ และ $S.D. = 0.85$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 คน มีความต้องการด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ($\bar{X} = 3.90$ และ $S.D. = 0.95$) ด้านการศึกษาต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.94$ และ $S.D. = 0.79$) ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{X} = 3.94$ และ $S.D. = 0.81$) อยู่ในระดับมาก

3. ผลการเปรียบเทียบความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี จำแนกตามเพศ เพื่อทดสอบสมมติฐานที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้าน ต่างกัน โดยใช้ t-test ดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ

เปรียบเทียบความต้องการตามเพศ	ชาย (n=271)			หญิง (n=122)			P
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	
1. ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ	3.80	0.63	มาก	4.13	0.45	มาก	.000
2. ด้านการศึกษาต่อเนื่อง	3.87	0.60	มาก	4.06	0.44	มาก	.001
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.86	0.65	มาก	4.04	0.52	มาก	.004
โดยรวม	3.84	0.62	มาก	4.07	0.47	มาก	.000

**p<.01

จากตาราง 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่าเพศชาย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ด้านการศึกษาต่อเนื่อง และด้านการศึกษตามอัธยาศัย ผู้เรียนมีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนในจังหวัดปัตตานี” สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เนื่องจากเพศชายมีอัตราการออกจากการศึกษาในระบบมากกว่าเพศหญิง และหันมาศึกษาการศึกษานอกระบบเพื่อที่จะยกระดับของตัวเองให้สูงขึ้นทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ไม่สอดคล้องกับ ประพิศ นพประชา (2554 : 83) ความต้องการการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีความต้องการโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$ และ S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 คน มีความต้องการด้านการศึกษาต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.94$ และ S.D. = 0.79) ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{X} = 3.94$ และ S.D. = 0.81) และด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ($\bar{X} = 3.90$ และ S.D. = 0.95) อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ธิติ พึ่งเพียร (2554 : 87-92) ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชนตำบลโพสะ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ไพศาล ทองโชติ (2554 : 78-79) ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการด้านการศึกษาศ้นพื้นฐานนอกระบบอยู่ในระดับมาก ไม่สอดคล้องกับ วิมล ชาญชนบท (2556 : 77-78) แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับแรงงานภาคเกษตรในภาคกลาง พบว่า แรงงานภาคเกษตรมีความต้องการความรู้ด้านการศึกษาศ้นพื้นฐานโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง 1) ความต้องการการศึกษาต่อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความต้องการระดับมาก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงมีความต้องการในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อยกระดับการศึกษาของตน 2) ความคาดหวังในการเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้เรียนมีความคาดหวังเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา มีความต้องการระดับมาก เนื่องจากสังคมปัจจุบันการรับสมัครงานหรือการรับเข้าทำงานของทุก

หน่วยงานจะต้องมีคุณสมบัติด้านการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจึงทำให้ผู้เรียนจึงมีความต้องการในการศึกษาเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษาที่สูงกว่าเดิม 3) เวลาเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ประพิศ นพประชา (2554 : 82) ความต้องการการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีความต้องการด้านเวลาเรียนโดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมาก ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนทางไกลผ่านรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา นัดพบกลุ่มเดือนละครั้ง มีความต้องการระดับมาก เนื่องจากเวลาเรียนปกติผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนได้ เนื่องจากช่วงเวลานั้นอยู่ในช่วงเวลาการทำงานหรือประกอบอาชีพของผู้เรียน ผู้เรียนเลยหันมาเรียนทางไกลผ่านโทรทัศน์เพื่อการศึกษาแทน

กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการด้านการศึกษาต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ประพิศ นพประชา (2554 : 83) ความต้องการการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีความต้องการโดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมาก 1) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านสุขภาพกายและจิต มีความต้องการระดับมาก เนื่องจากผู้เรียนอยู่ในวัยทำงานจึงต้องการทักษะชีวิตเพื่อการประกอบอาชีพและสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงในการใช้ชีวิต สอดคล้องกับ ประพิศ นพประชา (2554 : 83) ความต้องการการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีความต้องการด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมาก 2) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยการทำนา, การทำสวน, การทำไร่, การปลูกพืชผัก และด้านการส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น เช่น เพาะเห็ด, ข้าวซ้อมมือ, ทำผ้าคลุมหมม มีความต้องการระดับมาก เนื่องจากผู้เรียนวัยทำงานต้องการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวจึงหันมาสนใจอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตัวเองได้ ไม่สอดคล้องกับ วิมล ชาญชนบท (2556 : 77-78) แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับแรงงานภาคเกษตรในภาคกลาง พบว่ามีความต้องการเนื้อหาความรู้ด้านอาชีพเสริมโดยส่วนรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความต้องการความรู้ด้านการค้าและบริการสูงสุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือความรู้ด้านคหกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และความรู้ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ 3) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีความต้องการระดับมาก 4) การศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยชุมชน และการแก้ไขปัญหาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความต้องการระดับมาก เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตที่พอประมาณ พออยู่ พอกิน และพึ่งพาตนเองได้ จึงทำให้ผู้เรียนสนใจในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

กลุ่มตัวอย่างด้านการศึกษาด้านการศึกษามีความต้องการอยู่ในระดับระดับมาก ด้านการศึกษาด้านการศึกษามีความต้องการอยู่ในระดับระดับมาก ด้านการศึกษาด้านการศึกษามีความต้องการอยู่ในระดับระดับมาก 1) แหล่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยห้องสมุดชุมชน หรือบ้านหนังสือชุมชน และศูนย์อินเทอร์เน็ต ตำบล มีความต้องการระดับมาก เนื่องจากปัจจุบันโลกแห่งเทคโนโลยีเข้าครอบคลุมทุกพื้นที่ ทำให้การค้นหาสืบค้น สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นผู้เรียนจึงหันมาพึ่งอินเทอร์เน็ตเพื่อการสืบค้นมากขึ้น สอดคล้องกับ วิมล ชาญชนบท (2556 : 77-78) แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับแรงงานภาคเกษตรในภาคกลาง พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้จัดการเรียนการสอนโดยส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงสุด 3 ลำดับคือ ควรจัดการเรียนการสอนที่ศูนย์ กศน.ตำบล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โรงเรียนในหมู่บ้าน/ตำบล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และ วัดในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2) สื่อการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยสื่อสื่อดิจิทัล ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ และสื่อสื่อดิจิทัลศึกษา ประเภทต่าง ๆ มีความต้องการระดับมาก เนื่องจากสื่อการสอนมีผลต่อการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างมาก หากมีสื่อการสอนที่ดี และทันสมัยก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พรชนวรรณ เนียมกลั่นหอม (2555 : บทคัดย่อ) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยระดับตำบลอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท มีความต้องการด้านการบริการสื่อมีความต้องการมากที่สุด

รองลงมาด้านการบริการกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการบริการแนะแนว และด้านที่มีความต้องการต่ำสุด ได้แก่ ด้านการบริการข่าวสารข้อมูล และสอดคล้องกับ วิมล ชาญชนบท (2556 : 77-78) แนวทางการจัดการ ศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับ แรงงานภาคเกษตรในภาคกลาง พบว่ามีความคิดเห็น เกี่ยวกับสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงสุด 3 ลำดับคือ ควรใช้สื่อ โทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สื่อแหล่งเรียนรู้ ทางทางเกษตรในและนอกชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสื่อสิ่งพิมพ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) เทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเว็บไซต์เพื่อการศึกษา มีความต้องการระดับมาก สอดคล้องกับ อรดี ตรีวิสูตร (2552 : 65) ความต้องการ ในการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาของครูผู้สอน ในภาพรวมครูมีความต้องการใช้อยู่ในระดับมาก โดยครู ผู้สอนมีความต้องการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อช่วย ในการจัดการเรียนการสอน ความต้องการวัสดุประกอบ การเรียน การสอน และความต้องการอุปกรณ์ประกอบ การเรียนการสอน

กลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มมีความต้องการที่ สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (Maslow's hierarchy of needs theory) ชั้นที่ 4. ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) (ความ

ภาคภูมิใจในตนเอง) เป็นความต้องการที่จะได้รับการ ยกย่อง นับถือ และสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการ มีชื่อเสียงในสังคม ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ และ 5. ความต้องการ ความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization) เป็นความ ต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะ ทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่าง เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

ควรมีการสำรวจข้อมูลและสภาพปัญหาหรือ ความต้องการของผู้เรียนในแต่ละด้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ เหล่านั้นมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อ ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยของผู้เรียน เช่น ฐานะทางครอบครัว สภาพแวดล้อม และสังคม เป็นต้น

2.2 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุม หมดทุกพื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่กระจายอย่างทั่วถึง ไม่กระจุกอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไป และจะทำให้ สามารถทราบความต้องการการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของผู้เรียนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรศิริ ปิยะพินิลสิทธิ์. (2544). *การสุ่มตัวอย่าง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2559. จาก <http://www.watpon.com/Elearning/res22.htm>
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2550). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : ไทยเนรมิตกิจ อินเตอร์โพรแกรมสซิฟ.
- ธิตี พิงเพียร. (2554). *ความต้องการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน เทศบาล ตำบลโพสะ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง*. ปรินญาณพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2550). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). อุบลราชธานี : วิทยาออฟเซทการพิมพ์.

- ประเสริฐ บุญเรือง. (2555). การยกระดับการศึกษาประชาชนจบ ม.6 ใน 8 เดือนอย่างมีคุณภาพ. วารสาร กคน. 5 (1), 20. <http://202.143.134.201/pranee/?name=knowledge1&file=readknowledge&id=39>
- ประพิศ นพประชา. (2554). ความต้องการการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาคุณุ์การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอสครีราช จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปัทมา คำภาศรี. (2557). แผนพัฒนาจังหวัดของประเทศไทยด้านการศึกษา. วารสารการศึกษาไทย. 11 (116), 27-30.
- พรชนวรรณ เนียมกลิ่นหอม. (2555). การศึกษาความต้องการของนักศึกษาด้านการบริการของศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยระดับตำบล อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พระมหาอริยธรรมโม. ความหมายและความสำคัญของการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2559. จาก <https://www.l3nr.org/posts/386839>
- ไพศาล ทองโชติ. (2554). ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ราเมศ พรหมเย็น. (2560). อุทยานการเรียนรู้ปัตตานี ขอต้อนรับนักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2560. จาก https://www.tkpark.or.th/tha/tk_news_detail/311
- วิมล ขาญชนบท. (2556). แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับแรงงานภาคเกษตรในภาคกลาง. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารระดับสูง, สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา.
- สถาบันส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง. (2555). ศึกษาการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง. สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2559). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ของสำนักงาน กคน. กรุงเทพฯ : สำนักงาน กคน.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดปัตตานี. (2554). รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายและจุดเน้น กคน. ปีงบประมาณ 2554. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2560. จาก <https://www.google.co.th/url?>
- สำนักงานจังหวัดปัตตานี. (2558). ปัตตานีวันนี้. สงขลา : โอทีพี.
- สำนักนโยบายความร่วมมือกับต่างประเทศ. (2556). บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมให้ทุกคนได้เรียน. วารสารการศึกษาไทย. 10 (24), (103-108).
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กคน. : คัมภีร์ กคน. กรุงเทพฯ : เอ็น.เอ.รัตนะเทรตติง.
- ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี, เชาวเลิศ ล้อมลิ้ม และสวัสดิ์ ไหลภากรณ์. (2555). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในท่ามกลาง 8 ปีของความรุนแรง. สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2560. จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/2871>
- อรดี ตรีวิสูตร. (2552). ความต้องการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนของครูในสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มศูนย์เจ้าพระยาป่าสัก. ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัครอฟ โต๊ะขอ. (2559). ความสำคัญของการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2559. จาก <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=50&id=2520>
- Yamane, T. (1973). *Statistics, an introductory analysis*. (3rd ed). New York: Harper & Row.